

جیره دام

جیره دام:

خوراکهای علوفهای و کنسانتره دام

الف - علوفه ها

هرگونه خوراک گیاهی و پرحجم که ارزش غذایی داشته باشد و خوشخوراکهم باشد، علوفه نام دارد. یونجه پاییده: این علوفه ارزش غذایی زیادی دارد. یونجه به عنوان يك غذای عالی در تغذیه دام به خصوص برای گاو شیری استفاده میشود. پروتئین و کلسیم بالای این علوفه نشانه مرغوب بودن آن است. زمان برداشت یونجه وقتی است که يك سوم بوتهها به گل بنشینند. در جیره غذایی گاو شیری، بین دو تا چهار کیلوگرم یونجه در روز کافی و مناسب است.

علف باغ: این علف در تغذیه گاو شیری و پرواری استفاده میشود. به دلیل داشتن رشتههای بلند، نشخوار دامها را زیاد میکند. به علاوه در گاوهای شیری باعث بیشتر شدن چربی شیر میشود. برای جلوگیری از خارج شدن سریع خوراکیهای آردی از بدن دامهای پرواری از این علوفه استفاده میکنند. کاه به علت خشک و پرحجم بودن، ارزش غذایی زیادی برای دامها ندارد. از نظر ارزش غذایی، کاه جو از کاه گندم بهتر است. همچنین کاه گندم از کاه برنج بهتر است. برای دامهای سنگین بهتر است که کاه به صورت رشتههای بلند باشد. مصرف کاه باید کم و به مقدار لازم باشد. هر چه مقدار این علوفه در جیره غذایی دامها بیشتر باشد، جلوی هضم و مصرف بیشتر غذا را میگیرد. بهت راست کاه را همیشه بعد از خوراکیهای دیگر به دامها داد.

اگر کاه و علوفههای مانند آن به صورت غنی شده به دامها داده شوند. ارزش غذایی بیشتر میدارند. برای گاوهای خشک میتوان مقدار بیشتری از این علوفه در جیره غذایی قرار داد.

سیلوها: برای استفاده بیشتر و بهتر از علوفههای خشک و هضم بهتر این علوفهها، آنها را سیلو میکنند.

ب - خوراکیهای فشرده شده یا کنسانتره دامی

علوفههای آردی و خوراکیهایی که از رشتههای کمی تشکیل شدهاند را خوراکیهای کنسانترههای مگویند. وقتی مقدار مشخصی از مادههایی مانند جو، سیوس، تفاله چغندر قند، کنجاله تخم پنبه را با تکمیلکنندههای معدنی و ویتامینی مخلوط کنند، خوراک کنسانتره تهیه میشود.

برای برطرف کردن نیاز غذایی دامهایی که تولید بالایی دارند، علاوه بر علوفه باید مقدار مشخصی از کنسانتره دامی هم استفاده کرد. به گاوهای بومی و دورگ روستایی که بیشتر از هشت کیلوگرم شیر تولید میکنند، باید مقدار مشخصی کنسانتره دامی داد.

به دامداران عزیز سفارش میشود اگر خوراک را از کارخانه خریداری میکنند، در هنگام تهیه و مخلوط کردن کنسانتره در کارخانه حضور داشته باشند. به این ترتیب، میتوانند کنترل کنند که از هر مادهای به مقدار مشخص و لازم در کنسانتره مخلوط شده است و جلوی هرگونه تقلب گرفته شود.

برای تهیه کنسانتره به وسیله خود دامدار، میتوانید از دستور زیر استفاده کنید. این دستور برای گاو شیری که بین ده تا پانزده کیلوگرم شیر تولید میکند، مناسب است.

مقدار جو سی و پنج تا چهل درصد، سیوس گندم سی تا سی و پنج درصد، تفاله چغندر قند هشت تا ده درصد، کنجاله تخم پنبه پنج تا هفت درصد، نمک نیم درصد و سیوس برنج شش تا هشت درصد باید باشد. به این مادهها مقداری کربنات کلسیم یا دکلسیم فسفات هم اضافه میکنند.

نکتههای مهم در تغذیه مخلوط علوفه و کنسانتره

برای گاوهای شیری روستایی که تولید شیر آنان به هفت تا هشت کیلوگرم میرسد، لازم نیست که از کنسانتره استفاده کنید. با علوفههای مرغوب میتوان نیاز غذایی این دامها را برطرف کرد. ولی برای گاوهایی که در روز بیشتر از هشت کیلوگرم شیر تولید میکنند، باید از کنسانتره استفاده کرد.

برای این گاوها در برابر هر يك کیلوگرم شیر تولیدی، نیم کیلوگرم کنسانتره دامی لازم است. برای مثال اگر گاوی چهارده کیلوگرم شیر تولید میکند، باید روزانه هفت کیلوگرم کنسانتره به اضافه مقدار لازم علوفه تازه و مرغوب بخورد.

تغییر جیره غذایی دام باید با احتیاط کمکم انجام شود. تا باعث کم شدن تولید نشود. اگر در غذای دام از ضایعات استفاده میشود باید با توجه به نوع ماده افزودنی از مقدار کنسانتره کم کرد.

علوفه‌های سبز، رطوبت زیادی دارند. به همین دلیل دو تا سه برابر علوفه‌های خشک باید مصرف شوند. اگر بتوان علوفه و کنسانتره را به طور کامل مخلوط کرد، خیلی مناسب است. اگر این کار انجام نشود، سعی کنید فاصله زمانی بین تغذیه با علوفه و کنسانتره خیلی کم باشد.

برای بیشتر شدن مقدار تولیدشیره متوان تا حدودی از کنسانتره دامی استفاده کرد. مصرف زیاد کنسانتره باعث کم شدن چربی شیر میشود. در این حالت باید از علوفه‌های مرغوب با رشته‌های بلند و کنجاله تخم پنبه استفاده کرد.

دستور تهیه کسانتره برای گوساله‌های پرواری

مقدار چهل تا چهل و پنج درصد جو، سی تا سی و پنج درصد سیوس، ده تا دوازده درصد تفاله چغندر، سه تا پنج درصد کنجاله تخم پنبه، هشت تا ده درصد سیوس برنج را با مقداری کربنات کلسیم مخلوط کنید. سپس در اختیار دامها بگذارید.

فراهم کردن خوراک لازم برای دامهای مختلف

همه دامها برای تولید باید انرژی و پروتئین کافی مصرف کنند. مقدار مصرف ماده‌های غذایی دامها با هم فرق میکند.

الف - گاوهای شیرده: این گاوها به دلیل تولید شیر، خوراکی‌هایی لازم دارند که پروتئین زیادی داشته باشند. مخلوط علوفه‌هایی مانند یونجه خشک با کنسانتره دامی که انرژی کافی داشته باشند، بسیار مناسب است.

مقدار خوراک برای این دامها به نوع دام حک هبومی است یا دورگ و مقدار شیر تولیدی بستگی دارد. مقدار ماده غذایی خشک برای گاو که دوازده کیلوگرم در روز شیر میدهد و پانصد کیلوگرم وزن دارد، ده کیلوگرم است. دو کیلوگرم از این مقدار باید کنسانتره باشد.

در ابتدای دوره شیرواری چون دام وزن زیادی را از دست داده و اشتها کمتری دارد، باید از علوفه‌های مرغوب و کنسانتره خوب استفاده کرد. به علاوه از دادن علوفه‌هایی مانند گاه و سیوس برنج باید خودداری شود.

ب - گاوهای خشک آبیستن

در آخر دوره شیرواری یعنی سه ماه قبل از زایمان کم کم باید از مقدار کنسانتره دامی و علوفه‌های مرغوب کم کرد. به جای آن میتوان، خوراکی‌های کم‌ارزشتر را در غذای دام قرار داد. یعنی میتوان به طور کامل از علوفه استفاده کرد و دیگر به دامها کنسانتره نداد. استفاده زیاد از غذای آردی در گاوهای خشک باعث چاقی آنان میشود. در نتیجه، سخت‌زایی و بیشتر شدن هزینه‌ها را به دنبال دارد.

دو هفته قبل از زایمان، کم کم مقدار کنسانتره در غذای دام را اضافه کنید. همچنین از علوفه‌های مرغوب مانند یونجه باید در خوراک دام استفاده کرد.

ج - گوساله‌های پرواری

سه ماهه اول دوره پروار: در این دوره، استخوانها و اندام گوساله‌ها رشد میکند. بنابراین گوساله‌ها به خوراکی‌هایی نیاز دارند که پروتئین زیادی داشته باشند. برای این کار، علوفه‌هایی مانند یونجه و علف باغ مناسب هستند. به علاوه در مخلوط کنسانتره باید از کنجاله تخم پنبه استفاده کرد. همچنین استفاده از کربنات کلسیم یا پودر آهک و خوراکی‌های کلسیم‌دار ضروری است.

اضافه وزن روزانه در این دوره، با هزینه کمتر و سرعت بیشتر انجام شود. بنابراین، پروار دامهای جوان از نظر اقتصادی باصرفه‌تر است.

سه ماهه دوم پروار: در این دوره گوساله‌ها رشد ابتدایی خود را انجام داده‌اند. در نتیجه، استخوانها و اندامها رشد کمتری دارند. بنابراین، برای پروار و چاق شدن گوساله‌ها باید از خوراکی‌های پرانرژی و علوفه‌هایی که تا حدودی مرغوب هستند، استفاده کرد.

آرد جو، تفاله چغندر قند، ملاس، علف باغ و مقداری یونجه و گاه برای این دوره مناسب هستند. در این دوره برای اضافه شدن وزن گوساله‌ها باید هزینه بیشتری کرد. همچنین هفتاد درصد غذای دام باید از کنسانتره دامی که مواد پرانرژی دارد، تشکیل شود.

استفاده از ضایعات در تغذیه دام

نان خشک

خوراکی است که از آرد گندم به دست می‌آید. این خوراک برای دامهای شیری و پرواری مناسب است. برای استفاده از این خوراک باید بسیار دقت کرد. زیرا اگر نان خشک کپک زده باشد، باعث مسموم شدن دامها

مشود. به علاوه در درازمدت در گاوهای شیری باعث ناراحتی‌هایی میشود. چون نانهای خشک به طور صحیح جمع‌آوری نمیشوند، ممکن است لابه‌لای آنها چیزهایی مانند تیغ، سوزان و پلاستیک وجود داشته باشد. اگر این چیزها خورده شوند، موجب ناراحتی‌های مختلف برای دام میشوند. چیزهایی مانند میخ یا سوزن به طور مسقیم وارد نگاری حیوان میشوند، کمکم از دیواره نگاری میگذرند و به قلب میرسند. در نتیجه باعث مرگ ناگهانی حیوان میشوند. ماده‌های پلاستیکی نیز باعث بستشدن رودهای دام میشوند.

سیوس برنج

نوع درجه يك آن دانه‌های برنج دارد و به شکل آردی است، این نوع از سیوس برای دامها مفید است. اما نوعهای دیگر که زبره زیادی دارند، برای خوراک دام مفید نیستند. از این ماده در مخلوط کنسانتره برای گاو شیری شش درصد و برای گاو پرواری نه درصد میتوان در نظر گرفت.

ملاس

این خوراک، خاصیت انرژی زایی و ملین بودن دارد. میتوان تا دهم درصد از آن را در جیره غذایی روزانه در نظر گرفت. شروع تغذیه با این خوراک باید کمکم باشد. ملاس جایگزین خوبی برای غذایی مانند جو و ذرت است.

استفاده از ضایعات برای کمشدن قیمت جیره غذایی و استفاده بهتر و بیشتر از محصولات فرعی کارخانهها بسیار مناسب است. ولی مصرف بیشتر از اندازه و ناگهانی این مواد باعث ناراحتی‌های شدید گوارشی برای دام میشود. برای مثال، استفاده از چغندر خوراکی، خربزه، هندوانه و صیفیجات دیگر باید کمکم شروع شود. یعنی از روزی دویست گرم شروع شود در پایان هم کمکم قطع شود.

روش غنسازی گاه

به دلیل استفاده زیاد گاه در تغذیه دام، غنسازی این علوفه اهمیت زیادی دارد. برای غنسازی گاه، ابتدا آب و مقدار مشخصی اوره را با هم مخلوط میکنند. اگر ملاس هم وجود داشته باشد، مقدار مشخصی از ملاس هم با آن مخلوط میکنند. وقتی اوره و ملاس در آب به خوبی حل شد، آن را بر روی توده گاه میپاشند و گاه را به هم میزنند. سپس آب را در داخل سیلوی سیمانی میریزند و فشرده میکنند. با این کار هوای داخل سیلو خارج میشود. سپس آب استفاده از پلاستیک روی آن را میپوشانند. این گاه به مدت بیست و پنج روز به همین صورت باقی میماند و سپس مصرف میشود.

مقدار ماده‌های لازم برای غنسازی گاه

لاس 4 تا 10 کیلوگرم

گاه 100 کیلوگرم

آب 50 تا 80 لیتر

اوره 4 کیلوگرم

فایده‌های غنسازی گاه

1- پانزده درصد به ارزش غذایی گاه اضافه میشود.

2- پروتئین گاه بیشتر میشود.

3- گاه خوش خوراک میشود.

4- اگر در غنسازی گاه از ملاس هم استفاده شود، انرژی آن بیشتر میشود.

نکته‌های مهم در تغذیه دام

1- برای جلوگیری از نفخ دام باید گاه غنشده را همراه با علوفه‌های خشک دیگر استفاده کرد. مقدار گاه غنشده را برای گوسفند از دویست گرم و برای گاو از سیصد گرم در روز شروع میکنند. کمکم این مقدار را بیشتری میکنند.

2- سیوس به تنهایی، خوراک کنسانتره به حساب نمآید. از دادن مقدار زیاد این خوراک به دام خودداری کنید. زیرا باعث کمشدن چربی شیر میشود.

3- آرد گندم برای تغذیه نشخوارکنندگان مناسب نیست. چون پروتئین موجود در گندم باعث نفخ در گاو میشود. همچنین حرکت شکمبه را کم میکند و باعث ناراحتی‌های گوارشی در دام میشود.